

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**РЕГУЛАТОРНА НАДЛЕЖНОСТ ЕВРОПСКЕ
ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ
(МАСТЕР РАД)**

Ментор
Доц. др Марко Димитријевић

Студент
Ана Ђорђевић
Број индекса: М009/17-О

Ниш, 2019

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	3
-----------------------	---

І ПОЗИЦИЈА ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У ЕВРОПСКОМ МОНЕТАРНОМ ПОРЕТКУ

1. Осврт на историјски развој Европске централне банке	5
2. Статус Европске централне банке	7
2.1. Одговорност у раду	7
2.2. Јавност у раду	8
2.3. Независност у раду	8
2.3.1. Институционална независност	9
2.3.2. Функционална независност	9
2.3.3. Финансијска независност	10
2.4. Макроекономски дијалог са другим комунитарним институцијама	10

ІІ НАДЛЕЖНОСТ ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У САВРЕМЕНИМ МОНЕТАРНИМ ТОКОВИМА

1. Нормативни оквир регулисања надлежности Европске централне банке	12
2. Организациона структура Европске централне банке	17
3. Стратегија јединствене монетарне политике	21
4. Правна природа аката Европске централне банке и њихови адресати	21

ІІІ НОВА НАДЛЕЖНОСТ ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У ОКОЛНОСТИМА ФИНАНСИЈСКЕ КРИЗЕ

1. Проширена надлежност Европске централне банке у новим моделима економског управљања	23
2. Монетарни спорови и Европска централна банка	24
3. Делатност Европске централне банке у банкарској унији	26
ЗАКЉУЧАК	36
ПОПИС КОРИШЋЕНЕ ЛИТЕРАТУРЕ	37
ПОПИС ОСТАЛЕ ИСТРАЖИВАЧКЕ ГРАЂЕ	39
Сажетак и кључне речи	40

Summary and key words	42
Биографија аутора	44

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Мотив за истраживање у персоналном контексту огледа се у чињеници да је реализација функција Европске централне банке (ЕЦБ) које произлазе из њене надлежности услов постизања и одржавања монетарне стабилности унутар Европске економске и монетарне уније (ЕМУ). У том смислу, у истраживачком раду се желе сагледати основне функције Европске централне банке, идентификовањем и анализом меродавних одредаба из домена примарног и секундарног монетарног законодавства којима је регулисана предметна материја и уједно формулисати ставови о њиховој (не)ефикасности у правном саобраћају. Истраживање се базира на основној хипотези да је регулаторна надлежност Европске централне банке у начелу добро постављена на начин који дозвољава благовремена прилагођавања привредним поремећајима. У том смислу, жели се указати на велики допринос секундарног комунитарног законодавства којима се детаљније разређује њена надлежност уз истовремено идентификовање значаја и циља сопствених аката за остваривање монетарне стабилности.

У првом делу рада се укратко сагледавају различити фактори историјске, политичке, правне, економске и културолошке природе који су условили настанак и обликовали регулаторну надлежност Европске централне банке и њену позицију у европском монетарном поретку. Посебан акценат у истраживању у почетном делу рада је стављен на разматрање садржине и значаја концепта независности у раду Европске централне банке, како финансијске и институционалне независности, тако и функционалне независности, укључујући детаљно сагледавање потребе за обезбеђивањем високог степена јавности њеног рада као једног од репера демократског легитимитета. Истовремено се указује на потребу јачања макроекономског дијалога ЕЦБ са другим комунитарним органима (Европским судом правде, Европском комисијом и Европским саветом).

Централни део истраживања се односи на нормативну анализу законског регулисања надлежности Европске централне банке у свим њеним аспектима, њену организациону структуру (основну и проширену) и сагледавање конститутивних елемената јединствене монетарне стратегије. Такође, свеобухватно се сагледава правна природа аката Европске централне банке не би ли се тако указало на процес промене њиховог обухвата и начина имплементације у пракси. Истраживању у овом делу је посебно подвргнут однос између одредаба оснивачких аката (тј. чврстог монетарног права) и интерних аката ЕЦБ (посебно Статута Европске централне банке).

Предмет анализе у трећем делу рада јесте сагледавање тенденције еволуције улоге Европске централне банке у условима глобалне финансијске кризе. Детаљно се анализирају узроци и последице њене проширене надлежности, разматрају најзначајнији монетарни спорови у којима је учествовала и разматра њена позиција у будућој банкарској унији која је неопходна зарад заокруживања концепта економске и монетарне уније на целовит начин.

Циљ истраживања јесте да се систематски и аналитично представе најважније одредбе Уговора о функционисању ЕУ које се односе на Европску централну банку и сагледају и размотре решења Статута ЕСЦБ и ЕЦБ, у циљу изношења ставова о њиховој нормативној и економској ефикасности, посебно, у условима глобалне финансијске кризе и глобализације међународних економских односа. У том смислу, желе се формулисати ставови о одрживости положаја, структуре, функције и циљева Европске централне банке који морају пратити динамичне промене унутар европског и међународног монетарног права, јер је утицај ЕЦБ у реализацији монетарне стабилности (која све више поприма обележја јавног добра) незаобилазан.

Овако постављен предмет и циљ истраживања условили су избор коришћених научних метода. У раду је примарно коришћен догматски метод ради откривања садржине норми посвећене питању надлежности Европске централне банке. Социолошким и историјским методом указано је на друштвене узроке који су условили настанак, развој и коначно уобличавање статуса Европске централне банке у монетарном праву ЕУ. Ради лакшег утврђивања основних и споредних циљева деловања Европске централне банке, који су предмет основног питања мастер рада употребљен је аксиолошки метод. Такође, ради боље спознаје ефикасности ЕЦБ у остваривању циљева прописаних оснивачким актима делимично је коришћен статистички метод.

На крају рада изнета су закључна разматрања.

I ПОЗИЦИЈА ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У ЕВРОПСКОМ МОНЕТАРНОМ ПОРЕТКУ

1. Осврт на историјски развој Европске централне банке

Према одредбама Лисабонског уговора, Европска централна банка јесте један од главних органа Европске уније. Ипак њена генеза била је веома комплексна и повезана је са питањем манифестације монетарног суверенитета који поред финансијског и фискалног суверенитета јесте основни конститутивни елемент политичког суверенитета сваке државе (Димитријевић, 2017: 487). Уговором из Мастрихта предвиђено је оснивање Европске централне банке у последњој, трећој фази успостављања економске и монетарне уније. У првој фази успостављања економске и монетарне уније деловали су Комитет гувернера националних централних банака и Европски фонд за монетарну сарадњу. На почетку друге фазе стварања економске и монетарне уније њих је заменио Европски монетарни институт. Европски монетарни институт је имао задатак да ојача сарадњу националних централних банака и усклади монетарне политике држава чланица. Наведени орган заменила је Европска централна банка. Дакле, настанак Европске централне банке уско је повезан са стварањем економске и монетарне уније, те ће у овом делу рада бити речи и о стварању економске и монетарне уније.

Новчана јединица представља основу сваког новчаног система, а одређивање и дефинисање новчане јединице представља прву и главну манифестацију монетарне суверености државе (Meichsner, 1981: 6-7). Стварање економске и монетарне уније значи да се државе чланице уније одричу дела своје суверености у корист наднационалног органа. Одричање од дела суверености од стране држава захтева објашњење, односно одговор на питање која је корист коју државе имају од стварања економске и монетарне уније. Наиме, једна од предности постојања јединствене валуте јесте то што људи не морају да мењају новац када путују или послују у европодручју, те на тај начин штеде и време и трошкове трансакције. Такође, прекогранична плаћања коштају мање или су бесплатна, а потрошачи и фирме могу лакше да упореде цене, што подстиче фирме да снизе високе цене.¹ Монетарна унија треба да обезбеди стабилност цена, а то је главни задатак Европске централне банке, која одређује

---

¹ www.ecb.europa.eu, last retrived 23.03.2017.

кључне каматне стопе којима ће омогућити да инфлација остане близу, али испод 2%. Такође, Европска централна банка управља делом девизним резервама, тако да може да интервенише на девизним тржиштима како би утицала на девизни курс. Суштински стварањем монетарне уније ствара се стабилнија и снажнија валута, којом се чланице монетарне уније могу заштитити од спољних шокова и немира на тржишту валута, више него што би то саме земље постигле појединачно. Међутим, неки аутори истичу да је стварање монетарне уније за државе скупо, а што произилази из бројних разлика које постоје између држава. По мишљењу истог аутора, одрицање од монетарне суверености може бити скупо, јер је монетарна унија непотпуна, односно не обухвата и буџетску унију (De Grauwe, 2003: 22-23). Анализа користи и губитака од монетарне уније, подразумева траде-оф између макроекономске флексибилности и микроекономске ефикасности (Krugman, 1993: 3-4). Проблем у остваривању стабилности цена и привредног раста, није у институционалном оквиру монетарне уније, већ у децентрализацији економске политике (Lastra, 2013: 4). Централизоване фискалне органе не мора нужно да значи постојање министарства финансија у целој еврозони или нешто слично. Сматра се да се постојањем Европског фонда за финансијску стабилност може постићи много на пољу фискалне централизације.²

Европска централна банка почела је са радом 1. јануара 1999. године, али је тек са ступањем на снагу Лисабонског уговора постала један од главних органа Европске уније. Док Уговор о Европској унији садржи начелне одредбе о Европској централној банци као органу Европске уније, Уговор о функционисању Европске уније и Статут Европске централне банке садрже одредбе којима се детаљније регулишу организација, задаци и начин рада овог органа. Седиште Европске централне банке се налази у Франкфурту. У литератури се истиче да ЕЦБ води монетарну политику са елементима опортунистичке политике, јер се одлуке и мере доносе на основу посматрања кретања монетарних агрегата. Тако поједини аутори наводе да тзв. „монетарно правило“ не функционише у еврозони, јер не постоји монетарни агрегат чија се путања налази близу збира инфлације и стопе привредног раста у претходној години. Основни задаци ЕЦБ су заправо задаци ЕСЦБ и обухватају утврђивање монетарне политике Заједнице, али и одређивање висине средњерочних монетарних циљева, кључних каматних стопа, висине обавезних резерви националних банака и издавања смерница за њихову

---

²<https://www.brookings.edu/opinions/squaring-ecb-independence-with-fiscal-decentralization/>lastretrived 02.05.2018.

реализацију.³ Конкретније, ЕЦБ је одлучујући орган ЕСЦБ и Евросистема који се стара о имплементацији јединствене монетарне политике, располаже реулаторном моћи и у складу са тим има овлашћење да изриче санкције. Европска централна банка иницира монетарно законодавство и обавља саветодавну улогу везану за предлоге појединих правних аката. Надлежност ЕЦБ је у пракси често била модификована потребама које су настајале и неретко добијала нове димензије утврђене актима секундарне легислативе (који су понекада противречни са одредбама примарног права). Надлежности ЕЦБ није дефинитивно заокружена због чега се мора сагледавати реално, ван садашњих законских решења и уобличавати тако да увек остане довољно маневарског простора за стицање неких нових ингеренција које су у кризним моментима неопходне за стабилизацију монетарног система.

2. Статус Европске централне банке

Европска централна банка је један од главних органа Европске уније и има својство правног лица. Европска централна банка, заједно с националним централним банкама свих држава чланица Европске уније, чини Европски систем централних банака (ЕСЦБ). Европска централна банка, заједно с националним централним банкама држава чланица чија је валута евро, чини Евросистем и спроводи монетарну политику Уније.⁴ Овде напомињемо да Европски систем централних банака нема статус правног лица, као ни Евросистем. Европска централна банка има правну способност. Правна способност омогућује Европској централној банци да стиче покретне и непокретне ствари, да њима располаже и да буде странка у поступку пред судом. Статус Европске централне банке ближе је уређен Уговором о функционисању Европске Уније и Статутом Европске централне банке и Европског система централних банака.

2.1. Одговорност у раду

Европска централна банка је надгледана од стране управног већа које се састоји од шест чланова извршног одбора, са функцијом председника и 19 гувернера националних централних банака земаља еврозоне. Чланове Извршног одбора именује Европски савет (Димитријевић, 2018: 117-118). У економској литератури се истиче да

---

³ *Protocol on the Statute of European System of Central Banks and of the European Central Bank, art.12.*

⁴ Члан 283. став 1. УФЕУ.

одговорност Европске централне банке има три димензије: одлучивање о дефинисању циљева заједничке монетарне политике и њихове хијерархије, објављивање стварне монетарне политике и утврђивање финалне одговорности за акције монетарне политике. Рад Европске централне банке контролише Европски парламент. Међутим, када је реч о циљевима Европске централне банке, Европски парламент нема овлашћење да у том смислу контролише Европску централну банку. Сматра се да је изостанак парламентарне контроле у домену циљева Европске централне банке очекивана, јер стипулисање циљева подразумева постојање посебних знања и квалификација, које посланици немају. Европска централна банка ужива легитимитет поступка, који произилази из делегирања дела монетарног суверенитета са државног на супранационални ниво власти. Чињенице које указују да Европска централна банка има легитимитет поступка, свакако јесу начин избора чланова Извршног одбора и генералног савета, те чињеница да су овлашћења у области јединствене монетарне политике ограничена прецизним условима и правилима. Поред легитимитета поступка постоји и легитимитет по резултатима, који се процењује у односу на чињеницу да ли су изабрани мандатарни остварили очекивања грађана, од стране којих су им делегирана овлашћења

2.2. Јавност у раду

У уској вези са питањем одговорности и питањем независности Европске централне банке је и питање јавности у раду Европске централне банке. У литератури се наводи да ако Европска централна банка има висок степен одговорности у раду то значи и високу транспарентност (Ibid, 119). Јавност у раду Европска централна банка постиже јавним објављивањем макроекономских разлога на којима се базира одређени тип монетарне политике.

У литератури се наводи да је јавност у раду Европске централне банке ограниченог домаћаја, а ово из разлога што се ради о материји за чије разумевање је потребно специјализовано правничко знање, па би се реална транспарентност могла очекивати једино код научне и стручне јавности, а не и код опште друштвене јавности (Ibid, 120).

2.3. Независност у раду

При извршавању овлашћења и обављању задатака и дужности које су им додељене Уговорима и Статутом ЕСЦБ-а и ЕЦБ-е, ни Европска централна банка ни

националне централне банке као нити чланови њихових тела надлежних за одлучивање не траже и не примају упутства од институција, тела, уреда или агенција Уније, било које владе држава чланица или било којег другог тела. Институције, тела, уреди или агенције Уније и владе држава чланица обавезују се да ће поштовати ово начело и да неће настојати утицати на чланове тела надлежних за одлучивање у Европској централној банци или у националним централним банкама у обављању њихових задатака.⁵ *Можемо приметити* да је у извршавању својих овлашћења и управљању својим финансијама ЕЦБ независна, а институције, тела, уреди и агенције Уније и држава чланица су дужне да поштују независност ЕЦБ. Независност ЕЦБ има неколико компоненти, где се у сфери економске политике посебно издвајају институционална, финансијска и функционална независност (Sparve, 2005: 277).

2.3.1. Институционална независност

Институционална независност јесте најзначајнија димензија независности и односи се на степен утицаја осталих облика власти на одлуке које ЕЦБ доноси у монетарној политици (Голубовић, 2007: 67). Овај сегмент обухвата неколико овлашћења, од којих је на терену координације наглашено право треће стране да одобри, суспендује, анулира или одложи одлуку централне банке уколико није компактибилна са одредбама примарног права о координацији јединствене монетарне политике.

2.3.2. Функционална независност

Функционална независност подразумева потпуну и искључиву самосталност ЕЦБ у одређивању статутарних циљева, задатака, инструмента, мера и организационих правила везаних за област јединствене монетарне политике. Из тог разлога се морају створити услови за поштовање и примену одлука ЕЦБ, јер не сме постојати правило које ограничава или искључује органе банке у доношењу одлука везаних за монетарне интеграције.

Међутим, политичари Европске уније имају стални канал утицаја на ЕЦБ на два начина. Прво, један од два кључна циља ЕЦБ поред ценовне стабилности је

---

⁵ Члан 130. УФЕУ.

подржавање економске политике Уније. Услед тога политичари и тела из Брисела могу тражити мекшу монетарну политику ЕЦБ која ће за последицу имати већи раст стопе инфлације. Такође, други начин утицаја на ЕЦБ јесу националне економске и посебно фискалне политике. Релаксирана фискална политика и висока државна потрошња јесу ствари које ЕЦБ тешко да може да анулира, ма колико рестриктивну политику водила. (Прокопијевић, 2012: 136). Независност Европске централне банке је ограничена одредбама примарног и секундарног права ЕУ, односно оснивачким уговорима и Статутом ЕЦБ (Димитријевић, 2017: 162). Радње или пропусти ЕЦБ подложни су испитивању или тумачењу од стране Суда Европске уније у случајевима и према условима утврђенима у Уговорима.

2.3.3. Финансијска независност

Финансијска независност подразумева да централна банка мора располагати сопственим средствима сачињеним од оснивачких улога држава чланица зависно од њихове величине и домаћег бруто производа. Финансијска самосталност је значајна, јер онемогућава *ex post* интервенцију условљавања политичких тела. Димензија независности је нарочито драгоцену у оним земљама где парламент и владе могу утицати на укупну висину јавних прихода и расхода, при чему се релативизира значај посебних буџетских органа.

2.4. Макроекономски дијалог са другим комунитарним институцијама

Макроекономски дијалог се може посматрати као облик форума за размену мишљења, ставова, препорука ширења добре праксе између европских (Европске централне банке, Европске инвестиционе банке, Европског парламента и Европске комисије) и међународних институција (ММФ-а и Светске банке) у погледу значајних питања везаних за свеукупну економску политику. (Димитријевић, 2018: 176-177).

Као последица глобалне економске кризе у Европској унији дошло је до стварања Генералне дирекције за монетарне и финансијске послове, која делује при Комисији. Имајући у виду да постоји тенденција јачања овог тела, што може довести до дезинтеграције колегијалног комунитарног органа, Комисија је донела План за продорнију и изистинску економску и монетарну унију, којим је изричито заузела став

да би издвајање надлежности комесара и његове дирекције морало бити правно утемељено променама оснивачких аката.

Када је у питању контрола коју Европски ревизорски суд врши над радом Европске централне банке и Европске инвестиционе банке, потребно је указати на одређене корелације које постоје између ЕЦБ и ЕИБ и огледају се у следећем:

- независност ЕЦБ утврђена је оснивачким актима, док се независност ЕИБ деривира из судске праксе;
- ЕИБ делује у име ЕУ када одобрава позајмице или пружа гаранције за одређене пројекте, што значи да је ЕИБ недвосмислено орган заједнице, док ЕЦБ представља врховну монетарну институцију;
- главни органи ЕИБ састављени су од представника држава чланица што потврђује тезу о далеко јачој повезаности са Заједницом у поређењу са ЕЦБ, где се првенствено води рачуна о принципу *de lege artis* у монетарном праву;
- Уговор о оснивању ЕУ експлицитно наводи ЕИБ као институционални орган, док у случају ЕЦБ не постоји таква категоризација (*Ibid*).

II НАДЛЕЖНОСТ ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У САВРЕМЕНИМ МОНЕТАРНИМ ТОКОВИМА

1. Нормативни оквир регулисања надлежности Европске централне банке

Примарни циљ ЕСЦБ јесте одржавање стабилности цена. Европска Комисија и ЕЦБ заузеле су став да стабилност цена као примарни задатак ЕСЦБ-а почиње да производи правно дејство од момента приступања Европској унији, из чега произилази да клаузула дерогације не ослобађа државе нечланице Еврозоне од обавезе (не)предузимања поступака који могу осујетити поменути циљ (Arda, 2005: 2-22). Без обзира на циљ ценовне стабилности, ЕСЦБ ће подржати општу економску политику Заједнице тако што ће давати свој допринос постизању циљева Заједнице онако како је то дефинисано чланом 2. УФЕУ. Иако је из наведене одредбе Уговора о функционисању Европске уније јасно да је примарни циљ Европског система централних банака одржавање стабилности цена, у самом уговору није прецизно одређено шта се под стабилношћу цена подразумева. Евросистем је одлучио да овај појам протумачи на следећи начин: "Ценовна стабилност се дефинише као годишње повећање хармонизованог индекса потрошачких цена за еврозону испод 2%. Ценовна стабилност треба да се одржава на средњи рок (Boldvin, Viploš, 2010: 498). Стабилност цена омогућава домаћинствима и предузећима да заснивају своје економске одлуке на поузданим информацијама. Такође, стабилност цена пружа могућност разликовања кретања у релативним ценама од кретања израженог општим индексом цена, што води ка ефикасној алокацији ресурса, која на дуги рок доводи до пораста друштвеног богатства. Ниска инфлација елиминира трошкове које економски актери имају од сталног прилагођавања својих цена (Golubović, 2007: 82).

У настојању да пружи подршку економској политици која се води, ЕСЦБ примењује четири типа активности који доприносе продубљивању финансијске интеграције и доприносе остваривању осталих циљева економске политике: активности којима се прати, подстиче и продубљује финансијска интеграција у Европи; делује као катализатор активностима приватног сектора олакшавајући колективну акцију; даје препоруке и мишљења о законодавству у припреми и регулаторним оквирима финансијског система и; обавља активности које се иначе везују за централну банку, а којима се још више убрзава финансијска интеграција Европе (ЕСВ, 2005: 1-5).

Ради остваривања циљева Европског система централних банака и извршења својих задатака Европска централна банка и националне централне банке могу пословати на финансијским тржиштима директном куповином и продајом (промптно и на рок) или откупом и продајом те давањем и узимањем у зајам тржишних инструмената у еврима или у другим валутама, као и племенитих метала. Такође, банке могу склапати кредитне послове с кредитним институцијама и другим учесницима на тржишту, а да се притом одобравање зајмова темељи на одговарајућем осигурању.⁶

Основни задаци Европског система централних банака обухватају: утврђивање и спровођење монетарне политике Уније, обављање девизних послова у складу с одредбама члана 219. УФЕУ, држање и управљање службеним девизним резервама држава чланица и промовисање несметаног функционисања платних система. У даљем раду биће речи о задацима Европске централне банке, и то како о горе наведеним, тако и о другим задацима који не спадају у основне, али су у функцији остваривања циљева Европске централне банке.

1) Утврђивање и спровођење монетарне политике Уније

Европска централна банка има искључиво право да одобри издавање евра у Унији. Новчанице могу издавати како Европска централна банка, тако и националне централне банке. Новчанице које издају Европска централна банка и националне централне банке једине су које имају статус законског средства плаћања у Унији. Државе чланице могу да издају евро само уз одобрење Европске централне банке, и то у погледу опсега издања. За разлику од Федералних резерви, које као централно банкарско тело Сједињених држава, користе куповину и продају државних обвезница САД-а како би утицале на новчану масу, Европска централна банка увећава понуду евра на тржишту тако што директно контролише расположиве износе евра одговарајућим банкама чланицама. Дакле, утврђивање и спровођење монетарне политике Уније је у искључивој надлежности Европске централне банке. За утврђивање монетарне политике надлежан је Управни савет, а за њено спровођење Извршни одбор Европске централне банке. Садржај монетарне политике је ближе одређен у поглављу IV ЕСЦБ Статута (чланови 17-24) и обухвата: кредитне и операције на отвореном тржишту, одређивање стопе обавезне резерве, осигурање ефикасног платног промета, операције са иностранством (Голубовић, 2007: 99-100).

---

⁶ *Protocol on the Statute of European System of Central Banks and of the European Central Bank, art.18 par. 1.*

Сваке седмице, Европска централна банка објављује одређени износ новчаних средстава који жели да пласира и поставља доњи лимит за прихватљиву каматну стопу. Прихватљиве банке- које су националне банке у еврозони и комерцијалне банке које су обезбедиле колатерал и испуњавају одређене критеријуме биланса стања – онда достављају понуде за средства Европске централне банке путем аукције. Понекад, уместо аукције, Европска централна банка одређује каматну стопу коју је спремна да прихвати и дозвољава банкама чланицама да затраже онолико средстава колико желе по одређеној каматној стопи. Када банке добију средства, оне их користе како би одобриле кредите предузећима и потрошачима у привреди. На тај начин Европска централна банка контролише количину новца који улази у систем и краткорочну каматну стопу коју банке плаћају како би примиле средства.⁷

2) Обављање девизних послова у складу с одредбама члана 219. УФЕУ

Овај задатак Европске централне банке укључује закључивање формалних споразума о систему девизног курса евра према валутама изван Заједнице, односно усвајање, мењање и напуштање средњег курса евра у систему девизних курсева и формулисање општих смерница девизне политике у односу на валуте држава нечланица у условима када не постоји одговарајући систем девизних курсева. У склопу ових послова значајна активност ЕЦБ имплицира и доношење одлука о аранжманима у вези са преговорима и са закључивањем споразума који се односе на питања монетарног и девизног режима између Заједнице и једне или више држава, односно међународних организација, као и доношење одлука о положају Заједнице на међународном нивоу у вези са питањима од посебног значаја за Економску и монетарну унију, као и свом представљању (Ibid).

3) Држање и управљање службеним девизним резервама држава чланица и промовисање несметаног функционисања платних система

Чланом 30. Статута ЕСЦБ-а предвиђено је да Европској централној банци морају бити пренете девизне резерве. Задатак Европског система централних банака који подразумева држање и управљање службеним девизним резервама држава чланица, не доводи у питање држање и управљање оперативним девизним средствима

---

⁷ <https://www.britannica.com/topic/European-Central-Bank>

од стране влада држава чланица. Значајан задатак Европске централне банке је да обезбеди несметано деловање платног промета у еврозони.

Тако је чланом 22. Статута прописано да Европска централна банка и националне централне банке држава чланица које су увеле евро могу да одобравају олакшице, а Европска централна банка може да доноси прописе којима се обезбеђује ефикасан систем надокнаде и платни систем у оквиру Заједнице и са трећим земљама (Ibid).

4) Саветодавна улога Европске централне банке

Саветовање са Европском централном банком потребно је у случају сваког предложеног акта Уније из надлежности Европске централне банке и у вези са сваким предлогом прописа националних тела из подручја њене надлежности, али у границама и под условима које одреди Веће у складу с поступком утврђеним у члану 129. ставу 4. УФЕУ.

Такође, Европска централна банка може и самоиницијативно подносити мишљења одговарајућим институцијама, телима, уредима или агенцијама Уније или националним телима, када се ради о питањима из подручја њене надлежности. Савет може једногласно донети одлуку, након саветовања са Европским парламентом и Европском централном банком, а којом Европској централној банци додељује одређене задатке који се односе на пруденцијални надзор кредитних и других финансијских институција, изузев осигуравајућих друштава. Такође, још једна од ситуација када Европска централна банка има саветодавну улогу, је и када у изнимним околностима, кретање капитала у треће земље или из њих проузрокује или прети да ће проузроковати озбиљне потешкоће у деловању економске и монетарне уније, онда Савет може, на предлог Комисије и након саветовања с Европском централном банком, увести заштитне мере у односу на треће земље и то у периоду не дужем од шест месеци, ако су такве мере нужно потребне.⁸

5) Регулаторна улога Европске централне банке

Ради извршавања задатака поверених ЕСЦБ-а, Европска централна банка, сагласно одредбама Уговора и под условима утврђенима у Статуту ЕСЦБ-а и ЕЦБ-доноси уредбе у опсегу у којем су потребне за спровођење задатака утврђених у члану

---

⁸ Члан 66.УФЕУ

3. ставу 3.1. првој алинеји, члану 19. ставу 19.1., члану 22. и члану 25. ставу 25.2. Статута ЕСЦБ-а и ЕЦБ-а те у случајевима који се утврђују актима Савета из члана 129. става 4. УФЕУ. Такође, ЕЦБ даје препоруке и мишљења.

Своје одлуке, препоруке и мишљења Европска централна банка може одлучити да објави. Што се тиче јавног публикавања аката Европске централне банке, наводи се да ЕЦБ има посебно дискреционо право да не објављује своје одлуке у Службеном гласнику ЕУ (Arda, 2005: 9-10). Има аутора који сматрају да би регулаторна улога Европске централне банке могла фактички да значи стварање новог законодавног тела, а посебно доношење уредби без Савета и Европског парламента (Scheller, 2006: 63-65).

Одлуке Европске централне банке можемо према територијалном обухвату и дејству поделити на оне које имају опште правно дејство и акте са интерним дејством (Dutzler, 2003: 10-11). Акти са општим правним дејством су: уредбе, одлуке, мишљења и препоруке. Акти са интерним дејством, који се примењују само у еврозони су: смернице, инструкције и интерне одлуке. У границама и под условима које Савет утврди у складу с поступком утврђеним чланом 129. ставом 4. УФЕУ, Европска централна банка овлашћена је да одређује новчане казне или периодичне пенале предузетницима који не испуњавају обавезе на темељу њених уредби и одлука.⁹

б) Остали задаци Европске централне банке

Поред основних задатака Европске централне банке о којима је напред било речи, Европска централна банка има и многобројне друге улоге, а којима се остварују основни задаци. Све док има држава чланица Европске уније, које нису увеле евро као валуту, односно које нису чланице монетарне уније, Европска централна банка, у вези с тим државама чланицама мора да јача сарадњу међу националним централним банкама, јача координацију монетарних политика држава чланица како би се осигурала стабилност цена, надзире функционисање механизма девизног курса, одржава саветовања у вези с питањима која су у надлежности националних централних банака и која утичу на стабилност финансијских институција и тржишта, обавља задатке које је пре обављао Европски фонд за монетарну сарадњу, а касније преузео Европски монетарни институт.¹⁰

У циљу спровођења задатака ЕСЦБ-а, ЕЦБ уз помоћ националних централних банака прикупља потребне статистичке податке од надлежних националних тела или

---

⁹ Члан 132. став 3. УФЕУ.

¹⁰ Члан 141. УФЕУ.

привредних субјеката. У ту сврху сарађује с институцијама, телима, уредима и агенцијама Уније и с надлежним телима држава чланица или трећих земаља те с међународним организацијама.¹¹ У циљу обављања својих основних задатака, Европска централна банка може да успостави сарадњу и са међународним монетарним институцијама где је посебно важно нагласити сарадњу са Међународним монетарним фондом као водећим субјектом међународног монетарног права. Искуство са вођењем досадашње јединствене монетарне политике намеће потребу редефинисања одређених задатака ЕЦБ. Истиче се да би требало спровести одређене реформе везане за рад Савета гувернера и Извршног одбора (Наан, 2005: 220). Један од праваца реформи захтева појачану улогу Извршног савета, који би добио значајна овлашћења у конципирању и вођењу монетарне политике. На тај начин би се растеретио рад Савета гувернера и истовремено сузио простор за појаву дисторзија унутар централизоване монетарне политике. Други правац реформи тицао би се рада Генералног савета, који би морао да настоји да сузбије политичку моћ и економске позиције гувернера националних банака. У том смислу реформе имплицирају увођење „*принципа ротације*“ кад се ради о гласању унутар Савета гувернера. Право гласа гувернера националних централних банака било би условљено превасходно величином економије државе из које долази. Ипак, постоје сумње у погледу ефикасности предложеног начина доношења одлука узимајући у обзир број чланова Савета гувернера због чега поједини аутори сматрају да боље решење јесте смањење броја чланова Савета у циљу постизања трошковно ефикасних одлука (Ibid).

2. Организациона структура Европске централне банке

Европска централна банка се састоји од три органа, са различитим улогама у раду Европске централне банке, и то:

- Извршног одбора- као органа који управља свакодневним радом ЕЦБ,
- Управног савета- као главног тела за доношење одлука,
- Генералног (проширеног) савета- који има саветодавну и координацијску улогу.

Такође, као саветодавни орган Европске централне банке делују Економски и финансијски комитет, а као орган при Европској централној банци делује и Савет

---

¹¹ *Protocol on the Statute of European System of Central Banks and of the European Central Bank, art.5.*

евра. У даљем излагању биће детаљније објашњена улога сваког од органа Европске централне банке, састав и начин одлучивања.

Извршни одбор се састоји од председника, потпредседника и четири члана. Чланове Извршног одбора именује Европски савет квалификованом већином, на препоруку Савета и након консултовања Европског парламента и Савета гувернера Европске централне банке. Чланови морају бити држављани држава чланица, те морају имати способности и искуства у области монетарних и банкарских послова. Мандат члановима Извршног одбора траје осам година и не може се обнављати (Radivojević, Knežević-Predić, 2016: 100). Извршни одбор је задужен да спроводи монетарну политику у складу са смерницама и одлукама Управног савета и да даје потребна упутства националним банкама. Извршни одбор припрема састанак Управног савета.

Када је у питању одлучивање, сваки члан Извршног одбора располаже са једним гласом. Одлуке се доносе обичном већином. У случају да је број гласова подељен, глас председника је одлучујући. Председник Извршног одбора је истовремено и председник Европске централне банке и Европског система централних банака, те председава Управним саветом, када се одлучује о питањима везаним за циљеве и задатке монетарне уније.

Управни савет сачињавају гувернери националних централних банака и чланови Извршног одбора. Управни савет се састаје најмање два пута годишње. Без права гласа у раду овог органа могу учествовати председник Савета и члан Комисије. Такође, председник Савета може подносити предлоге за расправу Управном савету. Начин одлучивања у овом органу зависи од питања о којима се одлучује. Сваки члан органа има један глас. Кворум за одлучивање је присуство две трећине чланова. Глас се простом већином. У случају да је број гласова подељен, одлучујући је глас председника. Чланови Управног савета морају гласати лично, осим ако Пословником није предвиђено гласање телекомуникационим путем. У случају када се у Управном савету одлучује о расподели монетарног прихода националних банака, о девизним резервама, о подели добити и покрићу губитака Европске централне банке, те о капиталу Европске централне банке Статутом Европске централне банке предвиђен је посебан поступак одлучивања. У овим ситуацијама одлучује се системом пондерисаног гласања. Систем пондерисаног гласања подразумева да само националне централне банке имају право гласа сразмерно учешћу у оснивачком капиталу Европске централне банке. Чланови Извршног одбора немају право гласа. Одлуке се доносе

квалификованом већином гласова чланица које поседују најмање две трећине уписаног капитала у Банци и половину акционара (Ibid, 134-135).

У контексту одлучивања овог најважнијег органа Европске централне банке, неопходно је напоменути да је са проширењем Европске уније дошло до измена у начину одлучивања у Управном савету. Савет је посебном одлуком коју су ратификовале све државе чланице изменио начин одлучивања у Управном савету онда када број гувернера буде већи од петнаест. Овом одлуком предвиђено је да сваки члан Савета има један глас, поделу на групе гувернера према економској снази и значају њихових држава, те сложен систем ротације гласова између ових група. Ово решење садржано је у Лисабонском уговору.

Дакле према наведеном решењу из Лисабонског уговора, од дана када број чланова Управног савета Европске централне банке премаши 21, сваки члан Извршног одбора има један глас, а право гласа има 15 гувернера. Ова гласачка права гласа додељују се и ротирају како следи да од дана када број гувернера пређе број 15, до дана када достигне број 22, гувернери се деле у две скупине, у складу с рангом према величини удела националних централних банака држава чланица у агрегатном бруто домаћем производу по тржишним ценама те у укупном агрегатном збирном билансу стања монетарних финансијских институција оних држава чланица чија је валута евро. Уделу у агрегатном бруто домаћем производу по тржишним ценама додељује се пондер од $5/6$, а уделу у укупном агрегатном збирном билансу стања монетарних финансијских институција додељује се пондер од $1/6$. Прва скупина састоји се од пет гувернера, а друга скупина од осталих гувернера. Учесталост права гласа гувернера која се додељују првој скупини не може бити мања од учесталости права гласа оних у другој скупини. Сходно наведеном, првој се скупини додељују четири права гласа, а другој скупини једанаест права гласа, и то од дана када број гувернера достигне број 22, гувернери се деле у три скупине у складу с рангом на темељу критеријума утврђених у претходној алинеји. Прва скупина састоји се од пет гувернера и додељују јој се четири права гласа. Друга скупина састоји се од половине укупног броја гувернера, при чему се сваки разломак заокружује на најближи цели број, а додељује јој се осам гласова. Трећа скупина се састоји од преосталих гувернера и додељују јој се три права гласа, где се у свакој скупини права гласа гувернерима додељују на једнака временска раздобља. За израчунавање удела у агрегатном бруто домаћем производу по тржишним ценама примењује се члан 29. став 29.2. УФЕУ. Укупан агрегатни збирни биланс стања монетарних финансијских институција израчунава се у складу са

статистичким оквиром који се примењује у Унији у тренутку рачунања. Када се агрегатни бруто домаћи производ по тржишним ценама прилагођава у складу с чланом 29. став 29.3. УФЕУ, или када се број гувернера повећа, величина и/или састав скупина прилагођава се у складу с наведеним начелима.

Право гласа користи се појединачно. Одступајући од тог правила, пословником се може утврдити да чланови Савета гувернера Европске централне банке гласају путем телеконференције. Тим се пословником такође предвиђа да члан Савета Гувернера који је током дужег раздобља спречен и не може присуствовати седницама Савета гувернера може именовати свог заменика. Извршене промене у начину гласања обезбеђују аутоматску прилагодљивост система будућем проширењу еврозоне. Сматра се да иако промењени начин гласања сужава учесталост гласања земљи са мањом економском снагом, прихваћено решење успоставља прави баланс између ефикасности и адекватне заступљености гувернера националних централних банака (Голубовић, 2009: 139-140).

Овлашћења Савета гувернера јесу да утврђује смернице и доношење одлука којима се остварују задаци које има Европски систем централних банака, као и утврђивање монетарне политике заједнице. Савет гувернера доноси одлуке поводом средњорочних монетарних циљева, висине основних каматних стопа и монетарне резерве. Такође, овај орган има и саветодавне функције и важну улогу када је у питању међународна сарадња. Савет гувернера састаје се најмање десет пута годишње.

Генерални савет је образован као прелазна институција Европске централне банке, имајући у виду чињеницу да нису све државе чланице Европске уније истовремено и чланице монетарне уније. У састав овог органа улазе председник и потпредседник Европске централне банке, као и гувернери националних централних банака свих држава чланица Европске уније. У раду овог органа Европске централне банке могу да учествују остали чланови Извршног одбора, председник Савета и један члан комисије, при чему немају право гласа. Задатак овог органа није доношење одлука, већ испитивање економске ситуације у државама чланицама које не испуњавају услове за прелазак у последњу, односно трећу фазу монетарне уније, те достављање извештаја Савету, који доноси коначну одлуку о укључењу државе чланице у фазу јединствене валуте.

3. Стратегија јединствене монетарне политике

Под стратегијом монетарне политике подразумева се укупност правила на основу којих централна банка одлучује који ће од постојећих инструмената и мера искористити ради остваривања крајњег циља (Голубовић, 2007: 90-95).

Европска централна банка је развила нову стратегију монетарне политике која је названа "стратегија монетарне политике усмерена ка стабилности". Монетарна политика усмерена ка стабилности је нова и специфична стратегија која рефлектује јединствене околности и институционално окружење са којима се суочава Евросистем. Европска централна банка користи комбиновану стратегију монетарне политике која подразумева референтну вредност монетарног агрегата М3 и процену кретања цена. Сматра се да Европска централна банка комбинованом стратегијом монетарне политике, којом се руководи приликом доношења одлука може да има у виду временски моменат у коме монетарна политика утиче на економске токове.

4. Правна природа аката Европске централне банке и њихови адресати

Уговор о функционисању Европске уније у члану 132. овлашћује Европску централну банку да ради извршавања задатака поверених ЕСЦБ-а доноси акте. Наиме, истим чланом је прописано да Европска централна банка у складу са одредбама Уговора о функционисању Европске уније, под условима утврђеним у Статуту ЕСЦБ, може да:

- доноси **уредбе** у опсегу у којем су потребне за спровођење задатака утврђених у члану 3. ставу 3.1. првој алинеји, члану 19. ставу 19.1., члану 22. и члану 25. ставу 25.2. Статута ЕСЦБ-а и ЕСБ-а те у случајевима који се утврђују актима Савета из члана 129. става 4.,

- доноси **одлуке** потребне за извршавање задатака које су ЕСЦБ-а поверене на темељу Уговорâ и Статута ЕСЦБ-а и ЕЦБ,

- даје **препоруке** и **мишљења**.

У том смислу, овлашћење Европске централне банке да доноси Уредбе, као акта са највишом правном снагом, ограничено је на области које се односе на:

- Надлежност да дефинише и спроводи монетарну политику Заједнице;

- Утврђивање обавезе кредитних институција држава чланица у погледу држања минималних резерви код Европске централне банке;

- Дефинисање здравог и ефикасног система обрачуна и наплате (платни систем) у оквиру Заједнице и са трећим лицима (Ibid, 60-61).

О питањима из подручја своје надлежности Европска централна банка може подносити мишљења одговарајућим институцијама, телима, уредима или агенцијама Уније или националним телима.¹²

Уредбе као акти са највишом правном снагом обавезујуће су у целини и директно се примењују у свакој држави чланици. Одлуке су, такође, обавезујуће, али само за субјекте којима су упућене. Мишљења и препоруке нису обавезујуће.

Европска централна банка је овлашћена, да под условима које прописује Савет изриче новчане казне субјектима који се прекршили њену уредбу или одлуку (Ibid, 60).

Одлуке Европске централне банке којима се намеће новчана обавеза, осим ако се она намеће државама су извршиве. Извршење је уређено правилима грађанског поступка која су на снази у држави на чијем се државном подручју оно спроводи. Национално тело, које влада сваке државе чланице одреди у ту сврху и о томе обавести Комисију и Суд Европске уније, прилаже одлуци потврду о извршивости, при чему се не захтева никаква друга формалност осим провере веродостојности одлуке. Када се на тражење заинтересоване странке ове формалности испуне, та странка може приступити извршењу у складу с националним правом упућујући предмет непосредно надлежном телу. Извршење се може суспендовати само одлуком Суда Европске уније. Међутим, испитивање правилности у поступку извршења у надлежности је судова дотичне државе.¹³

Одлуке Европске централне банке, осим мишљења и препорука, као и одлуке осталих органа Европске уније, подлежу контроли законитости од стране Суда Европске уније.¹⁴

---

¹² Члан 127. став 4. Уговора о функционисању Европске уније

¹³ Члан 299. Уговора о функционисању Европске уније

¹⁴ Члан 263. Уговора о функционисању Европске уније

III НОВА НАДЛЕЖНОСТ ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ У ОКОЛНОСТИМА ФИНАНСИЈСКЕ КРИЗЕ

1. Проширена надлежност Европске централне банке у новим моделима економског управљања

Поред основних задатака Европске централне банке о којима је напред било речи, Европска централна банка је услед последица еврокризе почела да обавља и улогу "банке последњег уточишта" (енг. last bank resort). Кредитирање институција које имају проблем са ликвидношћу од стране Европске централне банке ограничено је следећим условима:

1. финансијска подршка је (обично) намењена банкама у циљу регулисања њихове солвентности;
2. финансијска подршка временски и сумарно није ограничена и трајаће онолико дуго колико за то постоји оправдана потреба. Ипак, одређени пенали у смислу затезне камате могу бити наплаћени у одређеним случајевима;
3. захтевима централне банке за полагањем одређеног вида залог од комерцијалних банака и;
4. дискреционој оцени о (не) одобравању кредита на процени конкретних случаја (Димитријевић, 2018: 112-113).

Основ за напред наведену надлежност Европске централне банке произилази из члана 127. Уговора о функционисању Европске уније који прописује условљеност монетарне политике и финансијске стабилности унутар Европске уније, те члан 14. Статута ЕСЦБ. Иако је наведена улога Европске централне банке нужна, у литератури се наводи да ова надлежност Европске централне банке мора остати секундарна, како не би дошло до моралног хазарда, односно таквог понашања влада и централних банака држава чланица, које би свесне ризика намерно одступале од критеријума утврђених јединственом монетарном стратегијом и непоштовања фискалних правила као уставних и законских ограничења јавног дуга рачунајући унапред на bail-out Европске централне банке (Ibid).

2. Монетарни спорови и Европска централна банка

Као што је напред већ било речи Европска централна банка је институционално, финансијски и функционално независна. У том смислу, Европски суд правде је недвосмислено утврдио независност Европске централне банке у спору са ОЛАФОМ.¹⁵ Наиме, у образложењу одлуке Европски суд правде наводи да чињенице да Европска централна банка има својство правног лица, своје органе одлучивања, капитал, те чињеница да једино Суд правде може да одлучује о разрешењу чланова савета гувернера и извршног одбора, нужно указују на независност Европске централне банке. Европски суд правде заузима изричит став да Европска централна банка не може своје задатке ефикасно реализовати ако није независна, јер је независност у испуњавању поверених јој задатака "штити" од различитих политичких утицаја. Треба нагласити да Европски суд правде не говори о апсолутној независности, већ о релативној независности. Другим речима, Европска централна банка је независна унутар комунитарне институционалне структуре, али није независна од саме Заједнице (Димитријевић, 2018: 121). Независност Европске централне банке ограничена је одредбама примарног и секундарног комунитарног права, односно одредбама оснивачког уговора и Статутом ЕЦБ. Одговорност Европске централне банке, с једне стране подлеже контроли од стране Првостепеног суда, као првостепене инстанце, као и контроли од стране Европског суда правде, као другостепене инстанце.

Имајући у виду чињеницу да се Европски суд правде стара о примени комунитарног права у целини, то се исти стара и о примени дела комунитарног права који се односи на монетарно, економско и финансијско право. У том смислу, можемо разликовати монетарне спорове који се тичу Монетарне политике Европске монетарне уније и фискалне спорове који се односе на примену фискалних правила, односно који се тичу буџетске политике.

У области монетарног права, Европски суд правде остварује **директан утицај** када одлучује о мерама које се примењују на државе које нису испуниле обавезе из домена координације националних монетарних и фискалних политика са вредностима *acquis communautaire* (Димитријевић, 2018: 141). У наведеном случају, судски поступак може покренути Комисија или државе чланице које о томе претходно морају обавестити Комисију. Комисија ће пре покретања судског поступка упутити

---

¹⁵ Commission v ECB, Judgment of the Court 10 July 2003 in Case C-11/00, 1-30

образложено мишљење држави чланици и оставити рок за изјашњење. Уколико Европски суд правде утврди да је дошло до повреде комунитарног права, Суд ће донети одлуку којом ће одредити мере које држава чланица мора предузети. О извршењу донете одлуке стара се Комисија, која у ситуацији да држава чланица не поступи по упутствима суда, о истом сачињава образложено мишљење. Комисија оставља могућност држави чланици да се изјасни о разлозима непоступања по одлуци суда, те уколико држава чланица ни онда не предузме потребне мере Комисија одређује висину новчане казне држави чланици и о томе обавештава суд. Европски суд правде може судити и у споровима који се тичу неизвршавања обавеза националних централних банака које су преузеле уласком у ЕМУ. У ситуацији када правни акти Европске централне банке представљају грубу повреду комунитарног права, право покретања судског поступка имају Савет гуверенера Европске централне банке и државе чланице. Оно што је важно нагласити, када је реч о одлукама Европског суда правде у овим споровима је да исте немају суспензивно дејство, с тим што се може привремено застати са имплементацијом спорног правног акта, ако би она била скопчана са великим и ненадокнадивим трошковима.

Европски суд правде остварује и **индиректан утицај** у области монетарног права, а који се огледа у решавању претходних питања. У том смислу, Европски суд правде на захтев националних судова држава чланица, тумачи комунитарно право и мери његово дејство на национално право. Такође, предмет контроле од стране Суда су и сви акти који су правнообавезујући, изузев препорука, мишљења и аката Парламента који имају дејство према трећим лицима (Димитријевић, 2018: 123-125). Уколико Суд нађе да је тужба основана, Суд проглашава акт ништавим, а с обзиром на чињеницу да се ради о одредбама секундарног права, постоји могућност да се акт огласи делимично ништавим, односно да одређена дејства уредбе остану на снази.

У горе већ поменутом спору Европске централне банке против Канцеларије Европске уније за сузбијање финансијских превара (ОЛАФ), који је покренула Комисија против одлуке Европске централне банке која се тиче превенције и сузбијања преварног понашања, које штети финансијским интересима банке, Европски суд правде је изричито потврдио независност Европске централне банке. Наиме, Европска централна банка је у судском поступку указала на чињеницу да је са Комисијом закључила споразум, који је за циљ имао борбу против штетних уговора и поступака по њене интересе (Ibid). Као резултат ове сарадње основана је Европска канцеларија за сузбијање превара (ОЛАФ), доношењем Европске регулативе. Као тело које

представља општу службу Генералних директората Комисије, ОЛАФ има задатак да спроводи истрагу у вези са пословима који су штетни по буџет ЕУ унутар институционалне структуре Уније на начин који је одговоран, транспарентан и трошковно ефикасан. ОЛАФ је независно тело у обављању повереног задатка, нема извршну нити судску функцију, а своје раду подноси извештај Комисији. Европски суд правде пресудом у овом спору указује да не постоји такав правни основ који би *prima facie* искључио легислативну надлежност Заједнице у погледу примене комунитарних аката на рад Европске централне банке.

3. Делатност Европске централне банке у банкарској унији

Финансијска криза 2008. године и криза државног дуга која је уследила створили су потребу за стварањем банкарске уније. Проблеми чији узрок лежи у блиској повезаности банкарског сектора и финансија јавног сектора претили су да пређу националне границе држава које су чланице монетарне уније и да ће проузроковати финансијске потешкоће и у другим државама Европске уније.

Европска централна банка је била кључна у организовању одговора на дужничку кризу у Еврозони која је почела 2009. године након што су последице финансијске кризе 2007-08 погодили Европу. Европска централна банка је снизила каматне стопе како би осигурала стабилну испоруку евра у Евросистем. Под њеним председником, Jean-Claude Trichet, Европска Централна банка се такође придружила Међународном монетарном фонду како би осигурала милијарде долара зајмова тзв. "болесним привредама" Португала, Ирске и Грчке у покушају да избегне пропусте тих земаља, што би угрозило стабилност целе еврозоне и поткопала одрживост евра као заједничке валуте. Касније, чињеница да су одобрени кредити захтевали од влада које примају средства да спроведу строга смањења буџета и друге мере штедње довеле су до широко распрострањених протеста и јавно огорчење у земљама примаоцима, што је резултирало великим политичким променама у неким земљама, нарочито у Грчкој.¹⁶

Циљ банкарске уније је да учини европско банкарство:

1. **транспарентнијум-** доследном применом заједничких правила и административних стандарда за надзор, опоравак и санацију банака,

---

¹⁶ <https://www.britannica.com/topic/European-Central-Bank>, last visited 22.03.2019.

2. **јединственим**- једнаким приступом националним и прекограничним банкарским активностима и одвајањем финансијског здравља банака од држава у којима се налазе,
3. **сигурнијим**- правовременом интервенцијом у случају да се банка нађе у потешкоћама како би се спречила њена пропаст и, ако је потребно, ефикасном санацијом банака.¹⁷

Банкарска унија омогућује доследну примену правила Европске уније у вези са банкама у државама чланицама.

Банкарска унија почива на два стуба, која се темеље на јединственим правилима, која се односе на све државе чланице ЕУ:

1. **Јединствени надзорни механизам**, кога чине Европска централна банка и надзорна тела држава чланица. Према подацима из новембра 2016. године, у саставу Европске централне банке је преко 900 запослених задужено за надзор банака, а преко 4700 надзорника из националних тела држава чланица.
2. **Јединствени санацијски механизам**, чија је главна сврха да осигура ефикасну санацију банака које пропадају уз минималне трошкове за пореске обвезнике и за реалну економију. Јединствени санацијски одбор треба да обезбеди брзо доношење одлука, тако да ће бити могуће санирати банку током викенда. Европска централна банка ће, као надзорно тело, имати важну улогу при доношењу одлуке којом се утврђује пропада ли одређена банка или је вероватно да ће пропасти. Јединственим фондом за санацију, који ће банке финансирати својим прилозима, плаћаће се санацијске мере.

Европска централна банка почела је да спроводи **надзор банака** европодручја од 04. новембра 2014. године. Циљеви надзора банака су:

1. финансијска интеграција и стабилност,
2. сигуран и поуздан банкарски систем,
3. доследан надзор банака.

Надзорни одбор Европске централне банке је у 2015. години донео преко 1500 одлука, од чега се преко 900 одлука односе на поступак одобрења, док је преко 200 одлука резултат поступка надзорне провере и оцене. Од маја 2016. године до новембра 2016. године под директним надзором Европске централне банке је 129 значајних банака, у чијем власништву је 82% банкарске имовине европодручја, док је под

---

¹⁷ www.bankingsupervision.europa.eu/ last visited 12.07.2019.

надзором националних тела 3500 мање значајних банака, у чијем власништву је 18% банкарске имовине европодручја.¹⁸ Централизиција надзора и контроле банака на нивоу Европске уније, захтева ограничавање фискалног суверенитета и политичку унију (Veron, 2012: 12). Надзор банака, односно израда профила ризичности, анализа ликвидности банака, и на крају процена да ли банке поступају у складу са законским одредбама базирају се на статистичким информацијама, које се прикупљају на систематизован начин.

Свако може анонимно пријавити повреду учињену од стране банке помоћу мрежног обрасца Европске централне банке. Овај систем пријављивања је осмишљен тако да гарантује максималну заштиту података подносиоца пријаве. Након подношења пријаве, стручни тим прима пријаву и процењује да ли је релевантна за Европску централну банку или национално надзорно тело за банкарство. Ако стручни тим након почетне процене закључи да је пријава релевантна, проследиће је одговорном подручју унутар Европске централне банке или националном надзорном телу за банкарство. Може се покренути нека надзорна радња, на пример захтев за информацију, надзор на лицу места, примена надзорне мере или поступак изрицања санкција. С обзиром на успостављени режим пословне тајне, Европска централна банка подносиоца пријаве не сме обавестити о исходу пријаве. Међутим, скупни сажетак пријављених повреда и радњи које је након тога предузела Европска централна банка објављује се сваке године у Годишњем извештају Европске централне банке о надзорним активностима. Европска централна банка може истраживати само повреде »меродавног права ЕУ«, односно закона који се односе на бонитетни надзор банака, на пример оних којима се уређују капитални захтеви и механизми управљања. Ако се повреда односи на друга подручја надзора неке банке, на пример на заштиту потрошача или спровођење правила за спречавање прања новца, предузимање даљих активности није у делокругу Европске централне банке. Уместо њему, такве повреде треба пријављивати националним телима.

Контролу надзорне улоге Европске централне банке врши Административни одбор за преиспитивања. Административни одбор за преиспитивања није саветодавно тело нити је суд. Његов задатак је да да своје мишљење, које се темељи на стручном знању и процени, о одлуци Европске централне банке, а на захтев сваког физичког и правног лица. Независно од овог захтева, одлуке Европске централне банке могу се

---

¹⁸www.bankingsupervision.europa.eu, last visited 12.07.2019.

оспоравати и пред Судом Европске уније. Административни одбор за преиспитивања чине пет сталних чланова и два заменика. Чланови овог одбора су стручњаци из области банкарског права. Мишљење Административног одбора за преиспитивања није обавезујеће, односно од надзорног одбора Европске централне банке зависи да ли ће исто уважити, и да ли ће предложити Управном савету да промени или потврди своју првобитну одлуку. Управни савет има право да уважи или не уважи мишљење Административног одбора за преиспитивања. У случају да се Управни савет одлучи да не уважи мишљење Административног одбора за преиспитивања, банка има право да оспори одлуку Европске централне банке и пред Судом Европске уније, који ће увидом у целокупну документацију установити да Европска централна банка није уважила препоруку о поступању, те ће поставити питање зашто. Стварањем административног одбора за преиспитивања, законодавац Европске уније ствара састав надзора банака са уграђеним проверама и равнотежама, па се исти може сматрати трећим стубом банкарске уније.¹⁹ Постојањем овог органа пружа се могућност банкама да изнесу своје аргументе, уколико оспоравају одлуку Европске централне банке, те се из тог разлога чланови овог органа могу састати са представницима банака које оспоравају одлуку Европске централне банке.

Постоји четири разлога због којих се проглашава да банка пропада или је вероватно да ће пропасти:

1. више не испуњава захтеве надзорног тела за издавање одобрења за рад;
2. има више обавеза него имовине;
3. неспособност плаћања својих дугова по доспелости;
4. захтева изванредне јавне финансијске потпоре.²⁰

Довољно је да постоји један од наведених услова у тренутку када се проглашава да банка пропада или је вероватно да ће пропасти.

Наиме, имајући у виду кључну улогу банака у привреди, њихово пропадање и те како има велику важност. Банке пружају битне услуге појединцима и привредним друштвима, на пример одобравањем кредита, примањем депозита и обрадом плаћања. Стога је важно осигурати наставак пружања тих услуга у случају пропадања банке.²¹ Такође, пракса је показала да се проблеми у финансијском сектору могу брзо и силовито проширити ако се ефикасно не реше.

---

¹⁹ www.bankingsupervision.europa.eu

²⁰ www.bankingsupervision.europa.eu

²¹ www.bankingsupervision.europa.eu

У даљем тексту говорићемо о контроли финансијскотехнолошких банака, имајући у виду да иста добија на значају, јер је све више таквих банака. Најпре, неопходно је разјаснити шта се подразумева под финансијском технологијом. Финансијска технологија је кровни назив за све врсте технолошких иновација које се употребљавају за пружање финансијских услуга или за потпору пружању финансијских услуга.²² Иста доводи до бројних промена у финансијском сектору и темељ је различитих нових пословних модела, апликација, процеса и производа. Наравно овде треба напоменути, да се сви пружаоци финансијских услуга у све већој мери ослањају на технологију, али финансијскотехнолошким привредним друштвима технолошке иновације су у самом средишту активности. Тако на пример, такве фирме могу да буду посебно активне у подручјима попут нових платних састава или аутоматизованог инвестицијског саветовања. Финансијскотехнолошке банке имају посебан пословни модел. Европска централна банка сматра да је финансијскотехнолошка банка она у чијем се пословном моделу стварање и пружање банкарских производа и услуга **темељи** на технолошки омогућеним иновацијама. Централна улога технологије главна је разлика између финансијскотехнолошких банака и традиционалних. Мада и традиционалне банке, како би повећале своју иновативност постају партнери са финансијскотехнолошким фирмама или их стичу. Европска централна банка разматра ризике повезане са финансијскотехнолошким банкама, као и традиционалним банкама, које се користе финансијскотехнолошким решењима. Како је број финансијскотехнолошких фирми које подносе захтеве за одобрење пружања банкарских услуга у сталном порасту, Европска централна банка заједно са националним надзорним телима осмислила је заједнички приступ политика. Овај приступ треба да обезбеди да захтеви за одобрење буду на једнак начин оцењивани у целом европодручју, а да процене ризика који су специфични за финансијскотехнолошке банке буду одговарајуће и пропорционалне.

Имајући у виду циљ формирања банкарске уније, треба указати и на улогу Европске централне банке у случају превентивне докапитализације. Превентивном докапитализацијом држава убризгава регулаторни капитал солвентној банци у случајевима када је то нужно за исправљање озбиљних поремећаја у привреди државе чланице и очување финансијске стабилности (Ibid). Ради се о изузетној мери, за коју је у складу са правилима Европске уније о пружању државне помоћи, потребно коначно

---

²² www.bankingsupervision.europa.eu, last visited 12.08.2019.

одобрење. Превентивном докапитализацијом се не покреће санација банке. Из појма превентивне докапитализације уочавамо да се она може применити само на солвентне банке, те да се она примењује само ради решавања недостатка капитала према неповољном сценарију тестирања отпорности на стрес. Из тога произилази улога Европске централне банке у поступку превентивне докапитализације. Наиме, Европска централна банка утврђује да ли је банка у питању солвентна, те треба да потврди да код банке постоји недостатак капитала према неповољном сценарију најрелевантнијег тестирања отпорности на стрес које спроводи Европско надзорно тело за банкарство у склопу надзора, да утврди износ недостатка. Уколико недостатка нема, Европска централна банка мора то да потврди. Увод у поступак превентивне докапитализације јесте обраћање банке држаним органима надлежним за превентивну докапитализацију. Државни орган о томе обавештава Европску централну банку. Европска централна банка потврђује најпре да је банка солвентна, затим да недостатак капитала постоји или да не постоји, те уколико постоји потврђује износ тог недостатка. Европска централна банка потврду прослеђује надлежном државном органу, који покреће поступак превентивне докапитализације, а за шта је потребно коначно одобрење Европске комисије, односно Главне управе за тржишно надметање, у складу са правилима Европске уније о пружању државне помоћи.

Један од основних задатака банака је одобравање кредита који правним лицима омогућује улагања, а физичким лицима повећање куповне моћи. Цена одобрених кредита је камата, која представља зараду банке од кредита. Међутим, одобравање кредита није без ризика, с обзиром да банка не може бити сигурна да ли ће јој правно или физичко лице новац вратити у договореном року. Уколико дужник престане да отплаћује кредит или камату, након одређеног времена банка тај кредит мора да сврста у "ненаплатива потраживања" или "неприходоносне кредите".²³ Добит коју банка остварује од кредита који се отплаћују, а која се огледа у камати, омогућује банци издавање нових кредита, што није могуће на основу неприходоносних кредита, јер код ових кредита приход банке изостаје. Европска надзорна тела сматрају да је кредит неприходоносан, ако постоје назнаке да га дужник због финансијских тешкоћа неће отплатити или дужник више од 90 дана није платио уговорене рате. У најгорем могућем случају, када дужник уопште није способан да отплаћује кредит, банка мора да отпише кредит. Неприходоносни кредити представљају неминовност у пословању

---

²³ www.bankingsupervision.europa.eu, last visited 15.02.2019.

банака, губитак посла за појединце и финансијске потешкоће за правна лица јесу ситуације које се у стварности дешавају. Међутим, за дугорочан успех банака неопходно је да лоше кредите сведу на минимум, како би могле да остварују добит од одобравања кредита. Када вредност лоших кредита премаши одређени ниво, профитабилност банке пада, јер се смањује њена зарада од кредитног пословања.²⁴ Банка, онда мора да издвоји више новца, тј. резервација, за случај да мора делимично или у потпуности да отпише кредит. У крајњој линији, пошто се смањује могућност банке да одобрава нове кредите, то утиче на благостање друштва уопште, јер се смањује могућност за привредни раст. Банка може спречити гомилање лоших кредита, тако што ће још пре одобравања оценити кредитну способност дужника и требало би да не одобрава сувише ризичне кредите. Банка може на различите начине да смањи ниво лоших кредита у књигама. Најпре, може да преговара са дужником око исплате кредита, те може на пример продужити рок исплате, у случају да је дужник остао без посла или привредно друштво има привремене финансијске потешкоће.

Такође, банка може да прода лош кредит улагачима, који обично траже смањење вредности ових кредита. У том случају, банка може остварити и губитак, али свакако да би потпуни отпис кредита проузроковао још већи губитак. Ако је пак дужник инсолвентан, банка може у складу са законом да покуша да поврати барем део свог новца, с обзиром да претходна могућа решења долазе у обзир само када дужник има привремене финансијске потешкоће. Имајући у виду да неприходоносни кредити имају бројне негативне последице, решавање овог проблема унутар европског банкарског састава представља један од кључних приоритета надзорних активности Европске централне банке. Надзорници редовно процењују и мере ризике за појединачне банке. Та основна активност назива се поступак надзорне провере и оцене (енгл. *Supervisory Review and Evaluation Process*, SREP).²⁵ SREP који спроводи јединствени надзорни механизам карактерише јединствена методологија и заједнички временски распоред и уведен је 2004. године споразумом Басел II, који је изразио Базелски одбор за надзор банака. Ради се о сажимању надзорничких закључака за одређену годину и давању задатака банкама. Овај поступак треба да покаже да ли банка задовољава капиталне захтеве и како се носи са ризицима. По завршетку овог процеса надзорник доноси одлуку у којој су постављени главни циљеви с обзиром на

---

²⁴ www.bankingsupervision.europa.eu, last visited 20.09.2019.

²⁵ SREP није нов инструмент, пре су га спроводили национални надзорници.

уочене проблеме и исту шаље банци. Наиме, банка те проблеме мора да реши у одређеном временском периоду. Надзорници проверавају банке кроз четири аспекта:

1. **Пословни модел:** надзорници процењују одрживост модела банке, односно има ли банка широку лепезу активности или је усредсређена на само неколико активности. Банка, која је на пример, усредсређена искључиво на теретно бродарство била би изузетно осетљива на успоравање раста светске трговине или превише великодушно кредитирање бродоградње и мора управљати тим ризицима.
2. **Унутрашње управљање и управљање ризицима:** надзорници посматрају организацијску структуру тако што прате управљачка тела и проверавају управља ли се ризицима на одговарајући начин.
3. **Ризик за капитал:** надзорници анализирају има ли банка сигурносну мрежу која би била довољна да апсорбује губитке од, на пример, сајбер напада информационог система банке, наглог пада цене нафте или немогућности дужника да праводобно отплате кредите.
4. **Ризици за ликвидност и изворе финансирања:** надзорници проверавају способност банке да задовољи ad hoc потребе за готовином, на пример у периодима економске неизвесности када штедише могу подићи више новца него што је уобичајено.²⁶

Поступак SREP подразумева континуирано праћење и надзор банака, на темељу кога се једном годишње доноси одлука, а у складу са којом банка треба да предузима потребне мере наредне године. Први захтев који је постављен свим банкама је минимална количина капитала, коју мора да држи. Овај захтев се означава као први стуб (Achaoua, 2012: 24). Други захтев, који се означава као други стуб, се формира према профили сваке банке појединачно и може да подразумева да банка држи додатни капитал или да јој се постави неки захтев квалитативне природе. Квалитативни захтеви могу да се односе на структуру управљања банком или њена управљачка тела (Veron, 2012: 15). Прве одлуке на темељу SREP-а, Европска централна банка донела је почетком 2015. године и ове одлуке су се углавном темељиле на националним приступима. Тек други круг одлука на темељу SREP-а, које су довршене крајем 2015. године, темељио се на заједничком приступу примељеном у целом европодручју.

---

²⁶ www.bankingsupervision.europa.eu, last visited, 23.09.2019.

Надзор примерености и способности треба да обезбеди заштиту управа банака. Европска централна банка као надзорно тело је дужна да осигура да појединци који би могли представљати претњу правилном функционисању банке не ступе на дужност или да у случају озбиљних проблема не наставе са обављањем дужности у њој. Чланови управе морају бити способни да доносе одлуке којима ће се очувати сигурност и поузданост њихове банке, а можда и целог банкарског сектора.²⁷ С обзиром на чињеницу да захтеви о примерености и способности произилазе из Директиве о капиталним захтевима, Европска централна банка је дужна да примењује национално право 19 држава чланица европодручја у којима се захтеви спроводе. Постоји **пет критеријума** који се примењују ради процене примерености и способности, и то:

1. **знање, вештине и искуство-** Има ли кандидат теоријске и практичне способности потребне за преузимање одређене улоге у банци?
2. **Углед-** Да ли је кандидат раније кажњаван? Да ли је учинио административни или порески прекршај? Да ли је странка у судском поступку који је у току?
3. **Сукоби интереса-** Чланови управе морају бити способни да независно поступају при доношењу одлука, па се овде поставља питање да ли је кандидат у сукобу интереса који би неповољно могао утицати на банку?
4. **Расположиво време-** Може ли кандидат посветити довољно времена обављању предложене дужности у банци?
5. **Прикладност одбора као колектива-** Овде се пре свега поставља питање да ли се одређени кандидат уклапа у одбор банке као целине.²⁸

Поступак надзора примерености и способности почиње већ у самој банци која бира кандидата, те која мора да има поуздан поступак за одабир најбољег кандидата. Дакле, прву процену примерености и способности врши сама банка, која потом датотеку о изабраном кандидату прослеђује националном надзорном телу. Национално надзорно тело по свом властитом образцу врши процену примерености и способности, те сарађује са делом Европске централне банке који је задужен за одобрења, као и са заједничким надзорним тимом задуженим за банку, ради постизања заједничке процене. Сарадња са заједничким надзорним тимом се сматра изузетно важном, јер се

---

²⁷ Током прве године надзора банака, Надзорни одбор Европске централне банке, донео је преко 2500 таквих одлука. Европска централна банка доноси одлуке о примерености и способности само за директоре 129 највећих банака европодручја, тј. банака које директно надзире, док одлуке о примерености и способности за мање значајне банке и даље доносе национална надзорна тела, осим када је реч о новим одобрењима за пружање банкарских услуга.

²⁸ www.bankingsupervision.europa.eu, last visited 30.09.2019.

тима осигурава да одлуке о процени примерености и способности буду у складу са општим надзором банке. Коначну одлуку о примерености и способности доноси Европска централна банка. Овај задатак Европске централне банке може бити отежан различитим поступањем од државе до државе, јер је у неким прописано да се банке надзорном националном телу обраћају тек пошто кандидат преузме дужност, а у неким да се банке обраћају надзорном националном телу пре него кандидат преузме дужност. Уколико Европска централна банка донесе позитивну одлуку поводом неког кандидата, та одлука се односи на рад у конкретној банци и на конкретној дужности, те исту кандидат не може користити уколико почне рад у другој банци, већ је потребно поново спровести поступак процене примерности и способности. Одлуке Европске централне банке о процени примерености и способности нису јавне, а нису увек ни само позитивне или негативне, већ Европска централна банка у одређеним ситуацијама може тражити од кандидата да прође одређену обуку, да Европску централну банку извештава о поступку у коме је странка, или да да оставку на некој дужности изван банке.²⁹

Будући да (краткорочне) каматне стопе могу утицати на Европску централну банку, Европска централна банка је под огромним притиском да подржи фискалну политику задужених земаља, што је у супротности са њеним мандатом за обезбеђивање стабилности цена у Еврозони (Buch, 2008: 30). Успешна реализација банкарске уније у великој мери зависи од промена на пољу фискалне политике, односно захтева централизацију фискалне политике. С друге стране, централизација фискалне политике се не може остварити без политичке уније. (Siebert, 2012: 28-29).

---

²⁹ www.bankingsupervision.europa.eu

ЗАКЉУЧАК

Европска централна банка као један од главних органа Европске уније има изузетно важну улогу, како за државе које су чланице монетарне уније, тако и за оне које нису, јер као што смо напред видели Европска централна банка има одређене задатке када су у питању државе чланице Европске уније које нису увеле евро као званичну валуту. Њен значај произилази из бројних функција које има, а којима остварује свој главни циљ, а то је очување стабилности цена. Из свега напред реченог произлази да Европска централна банка има изричито предвиђене задатке и то одредбама УФЕУ и Статута Европског система централних банака и Европске централне банке, који су одређени као основни, али да поред основних задатака Европска централна банка има и друге задатке, који су, такође, значајни и налазе се у функцији лакше реализације основних задатака.

Задаци ЕЦБ одређени су не само позитивним монетарним законодавством, већ и реалним потребама и дешавањима на финансијском тржишту посебно у околностима озбиљних привредних поремећаја. У таквим случајевима ЕЦБ делује као чувар не само монетарне, већ и опште финансијске стабилности због чега њене функције, циљеви и задаци постају нарочито актуелни, као и полемике о (не) допуштености одређених мера које тада предузима у циљу заштите вредности јединствене валуте (где неке од њих могу добити и судски епилог). У околностима глобалне финансисјке кризе дошло је до еволуције улоге ЕЦБ која све више поред задатака везаних за ценовну стабилност, мора водити рачуна и о финансијској стабилности и обављати улогу банке последњег уточишта, што према нашем мишљењу указује на чињеницу да регулаторне надлежности ЕЦБ нису дефинитивно одређене већ су врло често у пракси условљене и тренутим макроекономским и монетарним дешавањима које захтевају брзо и ефективно деловање.

Литература

Књиге, монографије и чланци

1. Acharya V. Viral, *Banking union in Europe and Other Reforms*, in: Banking Union for Europe, Risk and Challenges, edited by Thorsten Beck, Centre for economic policy research, A VoxEU.org Book, 2012.
2. Arda Atilla, *Objectives and Tasks of the European System of Central Bank: A Commentary on Article 105 TEC*, in: „On the Law of European Union“, edited by C. Campbell, P. Herzog and G. Zagel, 2005.
3. Arda Atilla, *Regulatory Powers of the European Central Bank: A Commentary on the Article 110 TEC*, in: Christian Campbell, Peter Herzog and Gudrun Zagel, Smit and Herzog on the Law of the European Union, 2005.
4. Buch M. Claudia, Weigert Benjamin, *Legacy problems in transition to a banking union*, in: Banking union as a crisis-management tool, Banking Union for Europe, Risk and Challenges, ed edited by Thorsten Beck, Centre for economic policy research, A VoxEU.org Book, 2012.
5. De Grauwe Paul, *Economics of Monetary Union*, Fifth Edition, Oxford University Press, Oxford, 2003.
6. Dutzler Barbara, *The European System of Central Banks: An Auntonmous Actor?*, Springer, 2003.
7. European Central Bank, Annual Report, 2005.
8. Jacob D. Haan, Silvester C. W. Eijffinger, S. Waller, *The European Central Bank-Credibility, Transparency and Centralization*, CESifo Book, Series, The Mit Press: Cambridge, Massachusetts, London, England, 2005.
9. Krugman Paul, “*What do We Need to Know about the International Monetary System?*”, *Essays in International Finance*” No. 190, Princeton: International Finance Section, 1993.
10. Lastra Maria Rosa, Louis Victor-Jean, *European Economic and Monetary Union: History, Trends and Prospects*, Year Book of European Law, Oxford, 2013.
11. Meichsner Vjekoslav, *Основе монетарног права*, Информатор, Загреб, 1981.
12. Richard Sparve, *Central bank independence under European Union and other international standards*, in: Legal Aspects of European System of Central Banks, edited by Liber Amicorum and Paolo Zamboni Garavelli, ECB, 2005.

13. Scheller, K. Hans, *The European Central Bank: History Role and Functions*, 2 nd ed, European Central Bank, 2006.
14. Siebert Anne, *Banking Union and a Single bank Supervisory mechanism*, In: European Parliament, Directorat-General for Internal Policies, Policy Department A Economic and Scientific Policy, Banking Union and a Single Banking Supervisory Mecahansim, Monetary Dialogue, Compilation of Notes, 2012.
15. Sparve Robert, *Central bank independence under European Union and other international standards*, in: Legal Aspects of European System of Central Banks, edited by Liber Amicorum and Paolo Zamboni Garavelli, ECB, 2005.
16. Veron Nicolas, *Europe's Single Supervisory Mechanism and the long Journey towards a banking union*, in: *European Parliament, Directorate General for International Policies, Policy Depratment A Economic and Scientific Policy, Banking Union and a Single Banking Supervisory Mechanism, Monetary Dialogue, October 2012.*
17. Голубовић Срђан, *Европска монетарна унија - Институционални аспекти*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш, 2007.
18. Голубовић Срђан, Утицај проширења Европске уније на промене у начину одлучивања Европске централне банке, Удружење правника Србије, *Правни живот*, бр. 13/2009, 140-152.
19. Голубовић Срђан, „Еволуција улоге Европске централне банке у условима глобалне финансијске кризе“, *Правни живот*, бр. 63/2014, 589-600.
20. Димитријевић Марко, Монетарни суверенитет у условима глобализованих економских и финансијских токова, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 73/2017, 487 -511.
21. Димитријевић Марко, *Институције међународног монетарног права*, Правни факултет Универзитета у Нишу- Центар за публикације, Ниш, 2018.
22. Прокопијевић Мирослав, *Европска уније-Увод*, треће допуњено издање, Чигоја Штампа, Београд, 2012.
23. Радивојевић Зоран, Весна Кнежевић-Предић, *Институционални механизам Европске уније после Лисабонског уговора*, Ниш, 2016.
24. Ричард Болдвин, Чарлс Виплош, *Економија европских интеграција*, Data status, Београд, 2010.

Извори комунитарног права и остала процесна документација

1. Protocol on the Statute of European System of Central Banks and of the European Central Bank
2. Treaty on European Union (Treaty on Maastricht) of 7.2.1992 OJ C 191 of 29.7.1992.
3. Treaty on Forming and Functioning European Union (Treaty on Amsterdam) of 02.10.1997, OJ C 340 of 10.11.1997.

Електронски извори

1. <http://www.ecb.org>.
2. <http://www.brookings.edu>.
3. <http://www.britannica.com>
4. www.bankingsupervision.europa.eu

Резиме

РЕГУЛАТОРНЕ НАДЛЕЖНОСТИ ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ

Предмет истраживања јесте разматрање регулаторних надлежности Европске централне банке у савременим привредним и монетарним токовима. У том смислу, у мастер раду се тежило сагледавању основних функција Европске централне банке, идентификовањем и анализом меродавних одредаба из домена примарног и секундарног монетарног законодавства којима је регулисана предметна материја и уједно формулисати ставови о њиховој (не)ефикасности у правном саобраћају. Истраживање се базирало на основној хипотези да је регулаторна надлежност Европске централне банке у начелу добро постављена на начин који дозвољава благовремена прилагођавања привредним премећајима. У том смислу, желело се указати на велики допринос секундарног комунитарног законодавства којима се детаљније разређује њена надлежност.

У првом делу рада се укратко сагледавају различити фактори историјске, политичке, правне, економске и културолошке природе који су условили настанак и обликовали регулаторну надлежност Европске централне банке и њену позицију европском монетарном поретку. Посебан акценат у истраживању у почетном делу рада је стављен на разматрање садржине и значаја концепта независности у раду Европске централне банке, како финансијске и институционалне независности, тако и функционалне независности, укључујући детаљно сагледавање потребе за обезбеђивањем високог степена јавности њеног рада као једног од репера демократског легитимитета. Истовремено се указује на потребу јачања макроекономског дијалога ЕЦБ са другим комунитарним органима (Европским судом правде, Европском комисијом и Европском саветом).

Централни део истраживања се односи на нормативну анализу законског регулисања надлежности Европске централне банке у свим њеним аспектима, њену организациону структуру (основну и проширену) и сагледавање конститутивних елемената јединствене монетарне стратегије. Такође, свеобухватно се сагледава правна пророда аката Европске централне банке кроз постулате класичног и савременог приступа не би ли се тако указало на процес промене њиховог обухвата и начина имплементације у пракси. Истраживању у овом делу је посебно подвргнут однос између одредаба оснивачких аката (тј. чврстог монетарног права) и интерних аката ЕЦБ (посебно Статута Европске централне банке).

Предмет анализе у трећем делу рада јесте сагледавање тенденције еволуције улоге Европске централне банке у условима глобалне финансијске кризе. Детаљно се анализирају узорци и последице њене проширене надлежности, разматрају најзначајнији монетарни спорови у којима је учествовала и разматра њена позиција у будућој банкарској унији која је неопходна зарад заокруживања концепта економске и монетарне уније на целовит начин.

Циљ истраживања јесте да се систематски и аналитично представе најважније одредбе Уговора о функционисању ЕУ које се односе на Европску централну банку и сагледају и размотре решења Статута ЕСЦБ и ЕЦБ, у циљу изношења ставова о њиховој нормативној и економској ефикасности, посебно, у условима глобалне финансијске кризе и глобализације међународних економских односа. У том смислу, желе се формулисати ставови о одрживости положаја, структуре, функције и циљева Европске централне банке који морају пратити динамичне промене унутар европског и међународног монетарног права, јер је утицај ЕЦБ у реализацији монетарне стабилности (која све више поприма обележја јавног добра) незаобилазан.

Овако постављен предмет и циљ истраживања условили су избор коришћених научних метода. У раду је примарно коришћен догматски метод ради откривања садржине норми посвећене питању надлежности Европске централне банке. Социолошким и историјским методом указано је на друштвене узроке који су условили настанак, развој и коначно уобличавање статуса Европске централне банке у монетарном праву ЕУ. Ради лакшег утврђивања основних и споредних циљева деловања Европске централне банке, који су предмет основног питања мастер рада употребљен је аксиолошки метод. Такође, ради боље спознаје ефикасности ЕЦБ у остваривању циљева прописаних оснивачким актима делимично је коришћен статистички метод.

Истраживање је показало да регулатроне надлежности Европске централне банке у начелу јесу добро постављене али и да се налазе у сталном процесу прилагођавања новим привредним и монетарним токовима, где утицај аката секундарне легислативе понекад може имати значајнији допринос од одреда чврстог права услед своје фелксбилности и брзом одговору у кризним моментима.

Кључне речи: *Европска централна банка, монетрано право, Европска унија, монетрана политика.*

Summary

REGULATORY COMPETENCES OF THE EUROPEAN CENTRAL BANK

The main subject the research deals with is the consideration of regulatory competences of the European Central Bank (hereinafter: ECB) within contemporary economic and monetary flows. In that regard, the master thesis strives to overview the basic functions of the ECB, identify and analyze applicable law stemming from primary and secondary monetary legislature which regulates the subject matter, and also to formulate opinions about their (in)efficiency in legal relations. The research is based on the hypothesis that the regulatory competence of the ECB is, in principle, well suited for timely adaptation to economic disruptions. That is why we wanted to point out the great contribution of secondary EU legislation that further dilutes its competence in detail.

Within the first part of the thesis, a short overview of different factors of historical, political, legal, economical and cultural nature that caused the creation and shaped the regulatory competence of the ECB and its position within the European monetary framework is given. In the same part, particular attention is given to the substance and meaning of the concept of independence of the ECB – its financial and institutional independence, as well as functional independence, including the detailed insight into the need for the establishment of a high level of transparency of its work, as one of the indicators of democratic legitimacy. At the same time, the need to strengthen the macroeconomic dialogue of the ECB with other institutions of the EU (The European Court of Justice, The European Commission and The Council of Europe) is pointed out.

The central part of the thesis is focused on the normative analysis of the legal framework of the competences of the ECB, its organizational structure (basic and extended) and the constitutive elements of the single monetary strategy. The legal nature of the acts of the ECB is thoroughly reviewed through the postulates of classic and contemporary approach in order to point out the process of change to their scope and the method of their practical implementation. Particular attention of the research is given to the relation between the provisions of the acts of incorporation (dense monetary law) and internal acts of the ECB (especially its Statute).

Tendencies of evolution of the role of the ECB in conditions of the global financial crisis are the subject of the third part of the thesis. The causes and effects of its extended competences,

the most significant monetary lawsuits that the ECB participated in, as well as its position in the future banking union, necessary in order to round off the concept of the economic and monetary union, are analyzed in detail.

The goal of the thesis is to systematically and analytically present the most important provisions of the Treaty on the Functioning of the European Union regarding the ECB, and to review and consider the solutions of the Statute of European System of Central Banks and the ECB, in order to state the conclusions about their normative and economical efficacy, especially in the conditions of the global economic crisis and the globalization of international economic relations. In that regard, the goal is to formulate the opinions about the sustainability of the position, structure, function and purpose of the ECB that must follow the dynamic changes within the European and international monetary law, because the influence of the ECB in the realization of monetary stability (which itself is taking over the characteristics of a public good) inevitable.

The subject and the goal of the research, as set hereinbefore, have conditioned the choice of the methods of research. Primarily, the dogmatic method was used in order to find out the contents of the provisions on the competences of the ECB. Sociological and historical methods were used in order to point out the social causes for the creation, development and the final shaping of the ECB's status within the monetary law of the EU. In order to conclude the basic and incidental goals of the ECB's operations, that are the basic subject of the thesis, axiological method was used. In order to better comprehend the efficacy of the ECB in achieving its own goals, as prescribed by its acts of incorporation, the method of statistics was partially used.

The research has shown that the regulatory competences of the ECB, in principle, have a good set up, but also that they are as well in a constant process of adaptation to the new economic and monetary flows, where the influence of secondary legislative can sometimes have a greater contribution than that of dense law, due to its flexibility and quick response in the moments of crisis.

Keywords: *European Central Bank, monetary law, European Union, monetary policy.*

Биографија аутора

Аутор Ана Ђорђевић рођена је 29.11.1993. године у Врању. Основну школу "Доситеј Обрадовић" и Гимназију "Бора Станковић" (друштвено- језички смер) завршила је у Врању. Правни факултет Универзитета у Нишу уписала је 2012. године и дипломирала 09. фебруара 2017. године, са просечном оценом 9,39. По завршетку основних студија, рад у струци почиње у канцеларији јавног извршитеља. Присуствовала бројним саветовањима из области поступка извршења и обезбеђења. Мастер студије уписала је школске 2017/2018 године, на Правном факултету Универзитета у Нишу, на општем смеру, ужа правноекономска научна област.